

DOI: 10.33663/1563-3349-2023-34-168-178

УДК: 340 (091); 340.13; 340 (15); 342; 342.1; 342.3

І. В. МУЗИКА,

кандидат юридичних наук, доцент*

ORCID: 0000-0002-8822-6156

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ УСРР У 1919–1920 рр.

Висвітлюється процес легітимації державного суверенітету Української Соціалістичної Радянської Республіки та роль у ньому більшовицького керівництва РСФРР. Розглядаються особливості юридичної конструкції суверенітету та обсяг зовнішніх і внутрішніх суверенних прав УСРР у ленінській концепції побудови єдиної пролетарської держави замість Російської імперії.

Ключові слова: Україна, історія права, суверенітет, суверенні права держави, юридична конструкція суверенітету, Українська Соціалістична Радянська Республіка, легітимація суверенітету УСРР.

Muzyka Iryna. State sovereignty of the USSR in 1919–1920

The process of legitimizing the state sovereignty of the Ukrainian Soviet Socialist Republic and the role of the Bolshevik leadership of the RSFSR in it are highlighted. The peculiarities of the legal structure of sovereignty and the extent of external and internal sovereign rights of the USSR in Lenin's concept of building a single proletarian state instead of the Russian Empire are considered.

Key words: Ukraine, history of law, sovereignty, sovereign rights of the state, legal construction of sovereignty, Ukrainian Socialist Soviet Republic, legitimacy of sovereignty of the USSR.

Актуальність теми. У правовому житті сучасної України, на тлі російської агресії, яка ґрунтується насамперед на невизнанні суверенітету Української держави та існування українського народу, надзвичайно важливого значення набуває питання історії становлення незалежної суверенної української держави, зокрема проблема легітимації та реалізації суверенітету України у ХХ ст.

Огляд літератури за тематикою дослідження. Осмисленню проблеми легітимації та реалізації суверенітету УСРР у 1919–1920 рр. сприяли праці вітчизняних і закордонних науковців різних часів: Б. Бабія, С. Величенка, О. Воронянского, П. Гай-Нижника, Я. Дашкевича, М. Дорошка, Г. Єфіменка, В. Кавунника, Ст. Кульчицького, І. Куян, О. Мироненка, П. Недбайла, А. Рукаса, В. Сокирської, Д. Севрюкова, О. В. Скрипнюка, О. О. Скрипнюка, О. Талдикіна, В. Торяника, І. Троян, Т. Шаповала, І. Усенка, R. Jackson та ін. Питання, чи була Україна у 1919–1920 рр. реально існуючою незалежною

* **Muzyka Iryna**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Docent

суверенною державою, чи псевдодержавним утворенням або маріонетковою державою, у науковому доробку правознавців, істориків і політологів висвітлюється переважно залежно від їхніх ідеологічних уподобань. Також недостатньо приділено уваги проблемі легітимації та реалізації державного суверенітету УСРР 1919–1920 рр., яка залишається однією з найдискусійніших і вимагає комплексного й поглибленого вивчення.

Постановка проблеми. Упродовж 1919–1920 рр. відбувається правове оформлення державного суверенітету та визнання міжнародної правосуб'єктності УСРР, відображене в положеннях Конституції УСРР і міжнародних угодах. Цей процес неможливо осмислити без характеристики його суб'єктності й функціональності. Відповідь на питання, був у ці роки суверенітет УСРР формальним або реальним, має дати об'єктивний аналіз суверенітету як фундаментальної теоретичної та нормативної публічно-правової конструкції регулятивного й охоронного спрямування, що має зовнішній (у міжнародному праві) і внутрішній (у праві України) аспект вияву у реалізації суверенних прав держави.

Метою і завданням дослідження є висвітлення юридичної конструкції державного суверенітету УСРР у 1919–1920 рр. та реалізації суверенних прав держави УСРР. Завданням дослідження є також запобігання фальсифікаціям історії, міфотворчості та маніпуляціям фактами, які є засобами інформаційної війни РФ проти України.

Виклад основного матеріалу. Період 1919–1920 рр. був одним з визначальних в історії української державності, насамперед через боротьбу за владу в Україні керівництва УНР і УНРР (УСРР). У ці роки відбувається юридичне оформлення злуки УНР і ЗУНР – створення єдиної соборної незалежної суверенної української держави.

Водночас триває становлення Радянської влади в Україні та розпочинається процес легітимації державного суверенітету Української Соціалістичної Радянської Республіки відповідно до ідеологічної парадигми пролетарської держави, сформованої більшовицьким керівництвом.

Першою спробою створення радянської держави на території України було визнання I Всеукраїнським з'їздом Рад, що відбувся 11 (24) – 12 (25) грудня 1917 р. у Харкові, влади Української Центральної Ради нелегітимною й проголошення на українській території, яка раніше перебувала у складі Російської імперії, Української народної республіки Рад (УНРР). У резолюції «Про самовизначення України» з'їзд визначив Українську Республіку федеративною частиною Російської Республіки, але наголосив, що боротиметься за самовизначення України в інтересах робітників і селян, за їх панування, за усунення будь-яких національних обмежень, за Українську робітничо-селянську республіку, засновану на тісній солідарності трудящих мас України, незалежно від їх національної належності, з трудящими масами всієї Росії¹.

Отже, федерація з Росією розглядалася як перехідний етап до створення *самостійної української соціалістичної держави* робітників і селян. Однак

надалі в рішеннях керівних партійних органів РКП(б), КП(б)У та з'їздів рад принцип самовизначення народів, на відміну від «14 пунктів» президента Вудро Вільсона, трактувався не як процес утворення народами (націями) суверенних незалежних національних держав, а як «світова революція», в ході якої «звільнені від влади імперіалістів» трудові маси Росії та інших держав внаслідок громадянської війни між пролетаріатом і буржуазією створять єдину світову пролетарську державу, засновану на принципі інтернаціоналізму. Зокрема, у прикінцевому слові В. Леніна перед закриттям III Всеросійського з'їзду Рад 18 (31) січня 1918 р. зазначалося: «...і недалеко той час, коли *трудящі всіх країн зіллються в одну вселюдську державу*, щоб взаємними зусиллями будувати нову соціалістичну будівлю»².

Розбіжності російського і українського більшовицького керівництва в оцінках суспільно-політичної ситуації в Україні стосовно необхідності збереження самостійної української держави, на нашу думку, пояснюються не лише військово-політичними поразками Росії, а й активним після закінчення Першої світової війни розпадом європейських імперій. Ідея створення національних держав на основі принципу самовизначення народів набула широкої підтримки й на теренах колишньої російської імперії, де, як зазначав О. Мироненко, після появи Декларації прав народів Росії протягом 1918–1920 рр. у результаті ланцюгової реакції було проголошено 86 незалежних республік, урядів різних режимів і автономних утворень³. Це спонукало очільників РКП(б) в ході ідеологічної боротьби за втілення ідеї «єднання пролетарів усіх країн» та створення єдиної всесвітньої пролетарської держави, з одного боку, характеризувати процес створення національних держав на теренах колишніх імперій як наслідок захоплення влади буржуазією; з другого – формально підтримувати ідею самовизначення народів.

Показовою у цьому сенсі є позиція представників російського більшовицького керівництва на Другому з'їзді КП(б)У, який відбувся в Москві 17–22 жовтня 1918 р. Зокрема, у виступі Л. Каменєва від імені ЦК РКП(б) наголошувалося: «Націоналістичним стремлінням буржуазії ми повинні протиставити об'єднаний пролетаріат усіх націй...». А у виступі Х. Раковського звертається увага «... на величезне значення..., яке має для нас Україна. Коли на Україні буде Радянська влада, тоді ми отримаємо для нашої Червоної Армії найбагатші резерви людського матеріалу, допомогу наших братів – українських робітників і селян, найбагатші ресурси хліба та їстівних продуктів. Найбагатші запаси зброї, спорядження та артилерії, і понад це ми отримаємо невразливу лінію оборони берега Чорного моря. Якщо ми цього не отримаємо, Радянській Республіці буде загрозовувати велика небезпека»⁴.

Одночасно партійне керівництво РКП(б) і КП(б)У в ході боротьби з Директорією УНР, Польщею, Німеччиною та денікінським диктаторським режимом було зацікавлене в збереженні зовнішніх ознак національної держави Україна. Слід погодитися з думкою А. Й. Рогожина, що за допомогою створення Радянської держави, зокрема в Україні, Комуністична партія орга-

нізувала сили народу й спрямувала їх на розгром зовнішнього і внутрішнього ворога, на захист і зміцнення нового, соціалістичного ладу⁵.

Так, В. Ленін у телеграмі І. Вацетісу від 29 листопада 1918 р. зазначав: «З просуванням наших військ на захід і на Україну створюються обласні тимчасові радянські уряди, покликані зміцнити ради на місцях. Ця обставина має ту хорошу сторону, що позбавляє змоги шовіністів України, Литви, Латвії, Естляндії розглядати рух наших частин як окупацію і створює сприятливу атмосферу для дальшого просування наших військ. Без цієї обставини наші війська були б поставлені в окупованих областях у нестерпне становище і населення не зустрічало б їх як визволителів»⁶.

На думку Г. Єфіменка, російські більшовики також були змушені «використати українську державність для опанування України» як метод полегшення максимальної уніфікації державотворчих і національно-культурних процесів і, зокрема, денационалізації українців⁷. Водночас В. Сокирська підкреслює, що зовнішньополітичні обставини вимагали від більшовицького керівництва показової демонстрації української самостійності. Діяв ленінський стратегічний план «поступок націоналам»⁸.

Саме з цих і деяких інших причин, як уявляється, більшовики ще тричі проголошували незалежність радянської української держави, якої тоді ще не було реально створено. Вдруге – на II Всеукраїнському з'їзді рад у Катеринославі 17–19 березня 1918 р. Втретє – 29 листопада 1918 р. Маніфестом Тимчасового робітничо-селянського уряду України (ТРСУУ), створеного в Курську, яким оголошено «владу гетьмана П. Скоропадського поваленою та відновлення влади робітників та селян і влади рад на Україні». Вчетверте – проголошено Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР) 6 січня 1919 р., після переїзду уряду до Харкова.

Через гострі дискусії серед більшовицького керівництва РСФРР і УСРР стосовно доцільності легітимації суверенітету УСРР та обсягу суверенних прав республіки юридичне оформлення суверенітету УСРР як «окремої держави» офіційно затверджено лише III Всеукраїнським з'їздом рад 6–10 березня 1919 р., коли ухвалено першу Конституцію УСРР, остаточно затверджену Всеукраїнським центральним виконавчим комітетом (ВУЦВК) 14 березня 1919 р.

Як наголошував О. Мироненко, законодавче закріплення міжнародно-правової суб'єктності та теоретичної конструкції державного суверенітету УСРР відбулося 10 березня 1919 р. у прийнятій Всеукраїнським з'їздом Рад Конституції УСРР. Положення цієї конституції мали значною мірою декларативний пропагандистський характер, оскільки на практиці не набували найвищої юридичної сили щодо всіх інших нормативних актів⁹.

Декларативний характер положень конституції характеризує уривок з праці В. Винниченка «Відродження нації»: «Ніякої радянської (совітської) влади на Україні не було заведено. Ніякої диктатури пролетаріату й трудово-го селянства не було встановлено. Владу захопила незначна купка навіть не

промислового робітництва, а купка людей з Російської Комуністичної Партії. Ця влада спиралась на військову збройну силу навезених з Росії руських полків червоної армії»¹⁰.

На думку П. Гай-Нижника, М. Дорошка, Г. Єфіменка, В. Кавунника, Ст. Кульчицького, В. Сокирської та ін., новоутворена УСРР мала ознаки квазідержави або маріонеткового державного утворення окупаційної влади більшовицької Росії. Зокрема, В. Кавунник вважає, що поширене в радянській історіографії твердження про суверенність УСРР не відповідало дійсності, оскільки уряд Х. Раковського був фактично адміністрацією РСФРР в Україні, а уряд РСФРР декларував самостійність УСРР для забезпечення власних зовнішньополітичних інтересів¹¹.

Проте, попри переважно скептичне ставлення згаданих дослідників до реальності проголошеного державного суверенітету УСРР в 1919–1920 рр., варто розглянути юридичне закріплення суверенності та міжнародної правосуб'єктності новоствореної соціалістичної української держави, висвітлюючи це питання в розрізі двох аспектів – де-факто і де-юре.

Де-факто тривав процес національно-державного самовизначення українців як об'єктивне явище, що набуло відображення також у свідомості представників лівих політичних партій. Зокрема, на початку 1919 р. серед рядових комуністів в Україні знову набували популярності ідеї, висловлені в маніфесті В. Шахрая та С. Мазлаха «До хвили: Що діється на Україні і з Україною»: «Україна може бути лише самостійною! ... іншого виходу немає!», в якій має бути свій уряд і своя комуністична партія, а робітники і селяни, яким належить влада в Україні, мають називатися українським народом¹². Тобто носієм суверенітету визначався народ України, хоча це поняття охоплювало лише робітників і селян.

Однак уже 8 квітня 1919 р. ЦК РКП(б) ухвалює директиву для ЦК КП(б)У про необхідність єдності дій радянської України та радянської Росії. У цій директиві йшлося насамперед про єдність у сферах військовій, транспорту та органів постачання, що означало формальність надалі існування відповідних наркоматів УСРР, можливе лише через «поступки самостійним тенденціям». Реально ці наркомати зобов'язувалися виконувати директиви «відповідних комісаріатів РСФРР». Уряд УСРР не мав повноважень регулювати ці сфери, а Наркомату державного контролю РСФРР були підконтрольні всі установи УСРР¹³.

У відповідь на цю директиву, зазначає Г. Єфіменко, у постанові пленуму ЦК КП(б)У від 27 травня 1919 р., який «розглянув питання про відносини РСФРР і УСРР», зазначалося: «1. Формальна самостійність УСРР має ще залишитися. ... 3. Та необхідна централізація, рішення про яку ухвалено постановою політбюро ЦК КПУ за пропозицією ЦК РКП, має здійснюватися відкрито, у вигляді формальних постанов повноважних органів РСФРР та УСРР (ЦВК). Зокрема, питання про централізацію військового командування, залізничної справи, Раднаргоспу та фінансів потрібно вирішити саме

таким чином. 4. Безпосереднє розпорядження на місцях, оминаючи центральні установи Української Республіки безумовно неприпустиме. Означені рішення довести до відома ЦК РКП, для чого делегувати до Москви т. Раковського, якому одночасно доручається провести перемовини про форми об'єднання обох республік»¹⁴.

Очевидно, з урахуванням висловленої Пленумом ЦК КП(б)У позиції де-юре воєнно-політичний союз радянських республік, оформлений декретом ВЦВК «Про об'єднання радянських республік: Росії, України, Латвії, Литви, Білорусії для боротьби зі світовим імперіалізмом» від 1 червня 1919 р. (в Україні аналогічний декрет прийнятий ВУЦВК 14 червня), формально створював «міждержавне» об'єднання воєнних, політичних і економічних ресурсів *самостійних* національних республік (РСФРР, України, Білорусії, Латвії, Литви і Естонії). Хоча, як зазначає В. Сокирська, декрет фактично став практично першим кроком на шляху уніфікації стратегічних галузей промисловості, транспорту, фінансів¹⁵.

На початку листопада 1919 р. у зв'язку з окупацією денікінською армією території УСРР, питання про формальну ліквідацію української держави знову винесено на розгляд політбюро ЦК РКП(б), яке 14 листопада ухвалило запросити на об'єднане засідання Політ. і оргбюро Попова, Раковського і Дробніса для обговорення питання «повного злиття» УСРР з Росією. Однак, на думку Г. Єфіменка, аналіз ситуації в Україні та популярність національних гасел спонукали Кремль із суто прагматичних мотивів зачекати зі спробою втілити цю ідею, адже вона, як наголошував у своїх «тезах з українського питання» Х. Раковський, «принесе нам лише великі внутрішні і міжнародні ускладнення»¹⁶.

Отже, через окупацію денікінськими військами території України та «самостійницькі» настрої, поширені в українському суспільстві та серед частини керівництва КП(б)У, керівництво РКП(б) наприкінці 1919 р. вдалося до політики подвійних стандартів, проголошуючи де-юре вигідну для себе самостійність УСРР на основі самовизначення націй, тобто її міжнародну правосуб'єктність, але продовжуючи де-факто вважати УСРР суб'єктом федерації – державним утворенням, що володіє певною політичною самостійністю, але не має ознак суверенітету і повноважень здійснювати самостійну зовнішню і внутрішню (з життєво важливих питань) політику та за яким не визнається право виходу (право сецесії).

Зокрема, у резолюції ЦК РКП(б) «Про радянську владу на Україні», підготовлений В. Леніним і затвердженій VIII Всеросійською партійною конференцією 2 грудня 1919 р., зазначалося: «1. Неухильно проводячи принцип самовизначення націй, ЦК вважає за необхідне ще раз підтвердити, що РКП стоїть на точці зору визнання самостійності УСРР. 2. ... РКП стоїть на тій позиції, що визначення форм цього союзу буде остаточно вирішене самими українськими робітниками. 3. В даний же час відносини між УСРР та РСФРР

визначаються федеративним зв'язком на ґрунті рішень ВЦВК від 1 червня 1919 р. та ЦВК від 18 травня 1919 р.»¹⁷.

Надалі, вбачаючи необхідність легітимації УСРР як суб'єкта міжнародного права для реалізації ідеї «світової революції» й створення «єдиної світової пролетарської держави», керівництво РКП(б) успішно продовжило цей процес у ході переговорів з Польщею в жовтні 1920 р. Зокрема, внаслідок оголошеного РСФРР ультиматуму Польща визнала УСРР, яка навіть не була представлена окремою делегацією, суб'єктом міжнародного права. Остаточний мирний договір був підписаний на тих же умовах між радянською і польською сторонами 21 березня 1921 р. у Ризі¹⁸.

Подвійні політичні стандарти більшовицького керівництва відобразилися і в положеннях Союзного робітничо-селянського договору між РСФРР і УСРР, укладеного в Москві 28 грудня 1920 р. Проголошуючи визнання незалежності й непорушності суверенітету УСРР, одночасно у договорі закріплювалося злиття найважливіших органів державної влади двох держав. Це яскраво свідчить про законодавче закріплення правових підстав обмеження суверенних прав УСРР у сфері внутрішньої і зовнішньої економічної й політичної діяльності через підпорядкування РСФРР ключових сфер життєдіяльності УСРР.

Висновок. Де-юре – відповідно до міжнародних договорів, Конституції 1919 р. та Союзного робітничо-селянського договору між РСФРР і УСРР від 28 грудня 1920 р. – проголошувалася й закріплювалася непорушність суверенітету Української СРР, яка визнавалася суб'єктом міжнародного права на основі реалізації права українського народу [пролетаріату і біднішого селянства] на самовизначення. Де-факто – суверенітет УСРР у політико-правових концепціях РКП(б) та КП(б)У трактувався переважно як формальна самостійність суб'єкта федерації на перехідний період до усталення єдиної пролетарської держави на теренах колишньої Російської імперії. Визнання ж непорушності державного суверенітету та легітимація міжнародної правосуб'єктності УСРР зумовлювалися прагненням компартійного керівництва використати самостійність УСРР у своїх політичних інтересах.

Для пояснення такого дуалізму змістової складової державного суверенітету УСРР звернемося до позиції О. Воронянского, який зазначає, що формальний статус носія суверенітету [в УСРР – пролетаріату й біднішого селянства] не обов'язково передбачає суб'єктність його як суверена, тобто реальну здатність до здійснення (реалізації) верховної влади. Слід погодитися з думкою дослідника, що суб'єктність суверенітету можна охарактеризувати як сукупність певних характеристик, таких як реальне право владного розподілу ресурсів і повноважень, а також політичну волю як здатність до прийняття цілеспрямованих владних рішень і готовність виділяти на їх досягнення максимум доступних ресурсів і нести пов'язані з цим ризики. Прийняття таких рішень, своєю чергу, передбачає здатність до політичної самоідентифікації, аналізу й цілепокладання. Для реалізації владних рішень

суверен (народ) вимушений створювати та підтримувати інститут розпорядників (органи законодавчої та виконавчої влади) формально належних йому владних ресурсів і повноважень, який, по суті, обмежує його реальний суверенітет. Водночас управлінські завдання диктують необхідність ієрархізації влади¹⁹.

Тому реальні можливості здійснення верховної влади та обсяг прав суверена, на нашу думку, в УСРР у 1919–1920 рр. фактично визначалися керуючим суб'єктом в ієрархічній структурі влади.

Формально (де-юре) суб'єктність суверенітету УСРР була закріплена у ст. 1, 5, 6, 7 та 22 Конституції УСРР 1919 р. Зокрема, у ст. 1 проголошувалося, що УСРР є організацією диктатури пролетаріату і біднішого селянства, а у ст. 22 декларувалося, що УСРР надає трудящим масам всю повноту прав і можливостей у сфері суспільного і політичного життя. Суб'єктність суверена [пролетаріату і біднішого селянства] у ст. 6, 7 і 18 конкретизувалася в системі суверенних прав держави (внутрішніх і зовнішніх), що здійснюються розпорядниками владних ресурсів і повноважень – органами державної влади (Всеукраїнським з'їздом робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, Всеукраїнським центральним виконавчим комітетом Рад, Радою народних комісарів, Радами та їх Виконавчими комітетами на місцях). Зокрема, у ст. 5 Конституції зазначалося, що «влада трудящих мас» на території УСРР здійснювалася «Радами Робітничих, Селянських і Червоноармійських депутатів та іншими органами влади за вибором Рад». Тобто, як уявляється, формально керівним суб'єктом в ієрархічній структурі влади визначався Всеукраїнський з'їзд робітничих, селянських і червоноармійських депутатів.

Фактично ж вищим керівним суб'єктом в ієрархічній структурі влади та розпорядником владних ресурсів і повноважень УСРР було партійне керівництво – ЦК РКП(б) і ЦК КП(б)У. Визначені конституційними нормами розпорядники – вищі органи державної влади та Ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів не могли самостійно реалізувати суверенні права держави. Вони не мали реального владного впливу, ресурсів (а часто і політичної волі) й повноважень на прийняття владних рішень у зовнішньополітичній та внутрішньополітичних сферах, оскільки всі життєво важливі питання вирішувалися партійним керівництвом – ЦК РКП(б) та ЦК КП(б)У. Органи державної влади, зокрема Ради усіх рівнів, фактично виконували роль провідників волі комуністичної партії. Отже, державний суверенітет УСРР у 1919–1920 рр. реалізувався відповідно до волі та політико-правової концепції керівних органів правлячої комуністичної партії і мав декларативний і контраверсійний характер.

1. Українська РСР на міжнародній арені: зб. документів (1917–1923 рр.). Київ: Наук. думка, 1966. С. 9–10. 2. Образование СССР: сб. документов 1917–1924 гг. Москва; Ленинград: Изд-во АН СССР в Москве, 1949. С. 35–37. 3. Мироненко О. М. Право на самовизначення нації у гаслах більшовиків після Жовтневої революції

1917 р. Історико-політичні уроки української державності. *Енциклопедичний словник*. Київ–Донецьк: Донецщина, 1998. С. 294. **4.** Второй съезд Коммунистической партии (большевиков) Украины, 17–22 октября 1918 г.: Протоколы. Київ: Україна, 1991. С. 6–7, 14–15. **5.** История государства и права Украинской ССР. Том второй: 1917–1937. Київ: Nauk. dumka, 1987. С. 57. **6.** Ленін В. І. Повне збір. творів. Т. 37. Київ: Політвидав України, 1973. С. 224. **7.** Єфіменко Г. Г. Еволюція української радянської державності. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938). Том 1. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. С. 318–321. **8.** Сокирська В. В. Відносини між РСФРР і УСРР (1919–1929 рр.): політико-економічний та адміністративно-територіальний дискурс. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.02 – всесвітня історія: 03 – гуманітарні науки. Тернопіль, 2018. С. 530. **9.** Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917–1920 рр.: теоретико-методологічний аспект. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. С. 216–217. **10.** Винниченко В. К. Відродження нації: (історія укр. революції [марець 1917 р. – груд. 1919 р.]). Київ – Відень, 1920. С. 315. **11.** Кавунник В. Л. Ризький мир у дипломатичних документах урядів УНР і УСРР (серпень 1920 – березень 1921 років): дис. ... канд. іст. наук. / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2014. С. 7. **12.** Шахрай В., Мазлах С. До хвилі: Що діється на Україні і з Україною. Саратов: Вид. Саратов. Укр. Від. Нар. Комісаріату справ нац., 1919. С. 83–95, 101. **13.** Комуністична партія – натхненник і організатор об'єднавчого руху українського народу за утворення РСР: зб. док. і матеріалів. Київ, 1963. С. 108–109. **14.** Єфіменко Г. Г. Історія створення та автентичний зміст «воєнно-політичного союзу» між УСРР та РСФРР (березень – червень 1919 р.). *Український історичний журнал*. 2014. № 1. С. 138. **15.** Сокирська В. В. Відносини РСФРР та УСРР в 1919–1929 рр.: від суверенітету до унітаризму. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Чис. 22. 2020. С. 69. **16.** Єфіменко Г. Г. Радянські держави в Україні (1917–1920). Україна й українці в постімперську добу (1917–1939). Київ: Академперіодика, 2021. С. 175. **17.** Ленін В. І. Полное собрание сочинений. Т. 39. Июнь – декабрь 1919. Москва: Политгиздат, 1974. С. 334–337. **18.** Усенко І. Б. Ризький мирний договір 1921. *Енциклопедія міжнародного права*. Т. 3. Київ: Академперіодика, 2019. С. 699–702. **19.** Воронянський О. Суверенітет: проблема суб'єктності. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*, Сер.: Політичні науки. 2018. С. 16–18.

References

1. Ukrainska RSR na mizhnarodnii areni. Zb. dokumentiv (1917–1923 rr.). Kyiv: Nauk. dumka, 1966. S. 9–10. **2.** Obrazovanye SSSR. Sb. dokumentov 1917–1924 hh. Moskva; Leningrad: Yzd-vo AN SSSR v Moskve, 1949. S. 35–37. **3.** Myronenko O. M. Pravo na samovyznachennia natsii u haslakh bilshovykiv pislia Zhovtnevoi revoliutsii 1917 r. Istoryko-politychni uryky ukrainskoi derzhavnosti. *Entsyklopedychnyi slovnyk*. Kyiv–Donetsk: Donechchyna, 1998. S. 294. **4.** Vtoroi s'ezd Kommunistycheskoi partyy (bolshevykov) Ukrainy, 17–22 oktiabria 1918 h.: Protokoly. Kyiv: Ukraina, 1991. S. 6–7, 14–15. **5.** Ystoryia hosudarstva y prava Ukrainskoi SSR. Tom vtoroi: 1917–1937. Kyiv: Nauk. dumka, 1987. S. 57. **6.** Lenin V. I. Povne zibr. tvoriv. T. 37. Kyiv: Polityvydav Ukrainy, 1973. S. 224. **7.** Yefimenko H. H. Evoliutsiia ukrainskoi radianskoi derzhavnosti. Vidnosyny derzhavy, suspilstva i osoby pid chas stvorennia radianskoho ladu v Ukraini (1917–1938).

Tom 1. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2013. S. 318–321. **8.** Sokyrskya V. V. Vidnosyny mizh RSFRR i USRR (1919–1929 rr.): polityko-ekonomichnyi ta administratyvno-terytorialnyi dyskurs. Dys. ... d-ra ist. nauk: 07.00.02 – vsesvitnia istoriia: 03 – humanitarni nauky. Ternopil, 2018. S. 530. **9.** Myronenko O. M. Vytky ukrainskoho revoliutsiinoho konstytutsionalizmu 1917–1920 rr. Teoretyko-metodolohichnyi aspekt. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2002. S. 216–217. **10.** Vynnychenko V. K. Vidrozhennia natsii: (istoriia ukr. revoliutsii [marets 1917 p. – hrud. 1919 p.]). Kyiv – Viden, 1920. S. 315. **11.** Kavunyk V. L. Ryzkyi myr u dyplomatychnykh dokumentakh uriadiv UNR i USRR (serpen 1920 – berezen 1921 rokiv): Dys. ... kand. ist. nauk. / NAN Ukrainy. Instytut ukrainskoi arkhеоhrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho. Kyiv, 2014. S. 7. **12.** Shakhrai V., Mazlakh S. Do khvyli: Shcho dietsia na Ukraini i z Ukrainoiu. Saratov: Vyd. Saratov. Ukr. Vid. Nar. Komisariatu sprav nats., 1919. S. 83–95, 101. **13.** Komunistychna partiia – natkhennyyk i orhanizator obiednavchoho rukhu ukrainskoho narodu za utvorennia SRSR: Zb. dok. i materialiv. Kyiv, 1963. S. 108–109. **14.** Yefimenko H. H. Istorii stvorennia ta avtentychnyi zmist «voienno-politychnoho soiuзу» mizh USRR ta RSFRR (berezen – cherven 1919 r.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2014. № 1. S. 138. **15.** Sokyrskya V. V. Vidnosyny RSFRR ta USRR v 1919–1929 rr.: vid suverenitetu do unitaryzmu. *Litopys Volyni. Vseukrainskyi naukovyi chasopys*. Chys. 22. 2020. S. 69. **16.** Yefimenko H. H. Radianski derzhavy v Ukraini (1917–1920). Ukraina y ukraintsi v postimpersku dobu (1917–1939). Kyiv: Akadempriodyka, 2021. S. 175. **17.** Lenyn V. Y. Polnoe sobranie sochynenyi. T. 39. Yiun – dekabr 1919. Moskva: Politytzzdat, 1974. S. 334–337. **18.** Usenko I. B. Ryzkyi myrnyi dohovir 1921. *Entsyklopediia mizhnarodnogo prava*. T. 3. Kyiv: Akadempriodyka, 2019. S. 699–702. **19.** Voronianskyi O. Suverenitet: problema subiektnosti. *Visnyk Donetskoho natsionalnogo universytetu imeni Vasylia Stusa*, Ser.: Politychni nauky. 2018. S. 16–18.

Muzyka Iryna. State sovereignty of the USSR in 1919–1920

State sovereignty of the USSR was controversial in its content. De jure – in accordance with international treaties, the constitution of 1919 and the Union Workers' and Peasants' Treaty between the RSFSR and the USSR of December 28, 1920 – the inviolability of the sovereignty of the Ukrainian SSR, which was recognized as a subject of international law based on the implementation of Ukrainian law, was proclaimed and established people [the proletariat and the poorer peasantry] for self-determination. De facto – the sovereignty of the USSR in the political and legal concepts of the RCP(b) and the CP(b)U was interpreted mainly as the formal independence of the subject of the federation for a transitional period before the establishment of a single proletarian state on the territory of the former Russian Empire. The recognition of the inviolability of state sovereignty and the legitimization of the international legal personality of the USSR were determined by the desire of the Communist Party leadership to use the independence of the USSR in its foreign policy interests.

The real ability to exercise supreme power, i.e., the scope of sovereign rights, in the USSR in 1919–1920 was actually determined by the governing subject in the hierarchical structure of power: Such a governing entity was the party leadership – the Central Committee of the RCP(b) and the Central Committee of the CP(b)U. The highest bodies of state power and the Council of Workers', Peasants' and Red Army

Deputies could not independently realize the sovereign rights of the state. They had no real power influence, resources (and often political will) and authority to make powerful decisions in the foreign and domestic political spheres, since all vital issues were decided by the party leadership – the Central Committee of the RCP(b) and the Central Committee of the CP(b)U. Sovereignty of the Ukrainian SSR in 1919–1920 realizuvsya vidpovidno to the will of that political and legal concept of the core bodies of the ruling communist party and mav declarative character.

Key words: *Ukraine, history of law, sovereignty, sovereign rights of the state, legal construction of sovereignty, Ukrainian Socialist Soviet Republic, legitimacy of sovereignty of the USSR.*